

VİKİPEDIYA

VEFC-in könüllüləri "Vikipediya" açıq ensiklopediyasında yeni məqalələr yaradıb

AMEA Rəyasət Heyətinin "Virtual Elektron Fəaliyyət Cəmiyyəti" (VEFC) həyata keçirməkdə olduğu digər virtual fəaliyyət növləri ilə yanaşı, qarşısına qoyulan hədəfləri də tam şəkildə yerinə yetirir.

VEFC mütəmadi olaraq "Vikipediya"nın Azərbaycan və xarici dillərdəki elektron ensiklopediyasına keyfiyyətli və dolğun yeni məqalələr yerləşdirilməsi prosesini uğurla davam etdirir. Əsas hədəf oxuculara hər sahədə elmi və dəqiq məlumatların çatdırılmasıdır. Bu barədə cəmiyyətin sədri, fəlsəfə üzrə elmlər doktoru, dosent Ələddin Məlikov məlumat verib. VEFC tərəfindən aşağıdakı mövzular üzrə yeni yaradılan məqalələri təqdim edirik:

Polad Həşimov məqaləsi yunan dilində, İqtisadi sosiologiya, Nəqliyyat iqtisadiyyatı, Çartalizm, Çikaqo iqtisadiyyat məktəbi, Qeyri-müvazinet makroiqtisadiyyatı, Ekoloji iqtisadiyyat, Rəfiq Turan, Elçin Əhmədov, Nigar İsmayılova, Əhməd Akgündüz, Batler kitabxanası, Con Mott, Peti Hill, İstanbul müqaviləsi (1913), Boğazlar haqqında London konvensiyası (1841), Jorj Pir.

Görkəmli elm və din tədqiqatçısı İan Barbur haqqında

Hayati

İan Gram Barbur (Ian Graeme Barbour) 1923-cü ildə Çin Xalq Respublikasının paytaxtı olan Pekin şəhərində dünyaya göz açmış, 2013-cü ilin dekabr ayında 90 yaşında Amerikada vəfat etmişdir.

Təhsili

İ.Barbur 20 yaşında "Svortmor" kollecini (Swarthmore College) bitirmiş, 1946-cı ildə Dyuk Universitetində

(Duke University) fizika üzrə magistr təhsili almışdır. Daha sonra müasir nəzəri və eksperimental fizikaya böyük töhfələr vermiş dahi italyan fiziki Enriko Fermi'nin (Enrico Fermi -1901-1954) yardımçı və köməkçisi olmuşdur. Çikaqo Universitetində (University of Chicago) fizika üzərində tədqiqatlarını bitirir və 1949-cu ildə doktorluq dərəcəsinə yiyələnir.

Doktorluq dərəcəsinə yiyələnən İ.Barbur Miçiqana gedir. İ.Barbur Kalamazoo kollecində fizika kafedrasında çalışmağa başlayır. Bu müddət ərzində elmi jurnallarda məqalələr yazmağa və nəşr etməyə başlayır. İki il sonra, gələcək illər üçün intellektual və akademik karyerasını müəyyənləşdirəcək çox mühüm addımını atır. O, Amerikada məşhur və mötəbər hesab edilən Yel Universitetinə (Yale University) ilahiyat, fəlsəfə və etika təhsili almaq üçün qeydiyyatdan keçir və 1956-cı ildə universiteti uğurla bitirir.

Fəaliyyəti

O, 1956-cı ildən başlayaraq, Minnesota (Minnesota) əyalətinin Nortfild (Northfield) şəhərindəki Karleton kollecində (Carleton College) həm fizika həm də ilahiyat kafedralarında tədris etməyə başlayır. Bir neçə il sonra ilahiyat kafedrasının müdiri olur. Bu kollecdə çalışdığı illər ərzində texnologiya, etika, din və elm sahələrində bir sıra əsərlər də yazır.

1999-cu ildə dini düşüncənin formalaşmasında göstərdiyi fəaliyyətlər və töhfələr üçün məşhur Templeton mükafatına (Templeton Prize) layiq görülür. Templeton mükafatı ilk əvvəl "dində tərəqqi üçün" adını daşıyır və bu kateqoriya şəxslərə verilir. 2001-ci ildən etibarən bu mükafat elm və dinin kəsişməsində çalışan insanları ətəh etmək üçün ətəh dairəsini genişləndirdi. Qeyd etmək lazımdır ki, Templeton Mükafatının dəyəri, nizamnaməsinə əsasən həmişə Nobel mükafatının pul dəyərindən çox olmalıdır. Beləliklə Moskvanın Kremlin sarayında dünya səviyyəsində keçirilən bir mərasimdə elm və din münasibətlərindəki tədqiqatlarına görə İ.Barburu təqdim edildi. Mərasimdə qısa bir çıxış edən İ.Barbur, mükafatın böyük bir həcmi (bir milyon dollar) Berkley (Berkeley) şəhərində yerləşən "ilahiyat və təbiət elmləri mərkəzi"nə (CTNS) (Center for Theology and the Natural Sciences) hədiyyə edəcəyini bildirdi.

1990-cı illərə qədər İ.Barbur Karleton kollecində pedaqoji fəaliyyət etmiş və həmin kollecdən pensiyaya çıxmışdır. Sonrakı illərdə Nortfild şəhərindəki evində yaşamış və 2013-cü ilin dekabr ayının 20-sində infarkt keçirərək, komaya düşmüş, dörd gün sonra isə Minnesota əyalətində dəfn edilmişdir.

Yaradıcılığı

Professor İ.Barburun çoxillik pedaqoji fəaliyyəti və tədqiqatları ona dəyərli əsərlər və məqalələr yazmağa imkan verdi. Bu təcrübə əsasında yazılmış əsərlərdə dünya miqyasında tanınmağa və işıqlandırılmağa başladı. Qeyd etmək lazımdır ki, onun əsərləri hazırda dünyanın müxtəlif dillərinə tərcümə olunaraq universitetlərdə dərslik kimi istifadə olunur. Aşağıda bəzi əsərlərinin adlarını qeyd edirik:

- Xristianlıq və Alimlər (Christianity & the Scientists- 1960)
- Elm və din münasibətləri (Issues in Science and Religion- 1966)
- Elm və din (Science & Religion- 1968)
- Elm və dünyəvilik: Texnologiya etikası (Science & Secularity: The Ethics of Technology- 1970)
- Miflər, modellər və paradigmlər (Myths, Models and Paradigms- 1974)
- Elm əsrində din (Religion in an Age of Science- 1990)
- Din və Elmə giriş: Tarix, Metod, Dialoq (Foreword in Religion & Science: History, Method, Dialogue- 1996)
- Din və Elm: Tarixi və Çağdaş münasibətlər (Religion and Science: Historical and Contemporary Issues- 1997)
- Elm Dirlə üzləşəndə (When Science Meets Religion- 2000)
- Təbiət, İnsan təbiəti və Tanrı (Nature, Human Nature, and God (2002))

References

- Malikov, A. (2020). Epistemologiyada ağıl və iman münasibətlərinin təhlili.

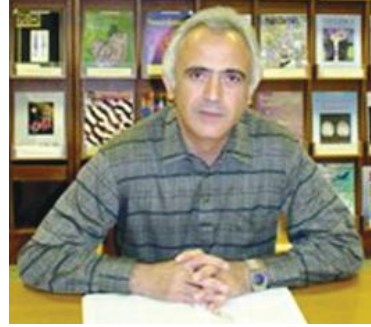
Ələddin MƏLİKOV,

AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, fəlsəfə elmləri doktoru, dosent

YUBİLEY

70 yaşın zirvəsində: Əsil alim və ziyalı ömrü

Rusiya Elmlər Akademiyası (REA) Bitki Fiziologiyası İnstitutunun İdarə Olunan Fotosintez Laboratoriyasının müdiri, REA Biologiyanın Fundamental Problemləri İnstitutunun baş elmi işçisi, Moskva Dövlət Universitetinin və Moskva Fiziki-Texniki İnstitutunun professoru, AMEA Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun Bionanotexnologiya beynəlxalq laboratoriyasının müdiri biologiya elmləri doktoru Süleyman İfxan oğlu Allahverdiyev 70 yaş tamamlamışdır.

ətraf mühitin əlverişsiz şəraitinə uyğunlaşmasının molekulyar mexanizmləri öyrənilmişdir. Onun tədqiq etdiyi 2-ci fotosistemin elektron-nəqliyyat zəncirində fəaliyyətinin əsasını təşkil edən ilkin mexanizmlərin, fotosintez zamanı elektronların təklif olunan energetik və kinetik yerdəyişmə sxemi bütün dünyada fotosintez üzrə dərsliklərə daxil edilmişdir.

S.İ.Allahverdiyev fotosintezin fiziologiyası, biofizikası, biokimyası sahələri üzrə dünyada tanınmış alimdir. Qədim Yunan filosofu Sokrat deyib ki, "Alimin biliyi o, təvəzükar olanda üzə çıxır". Xeyirxahlıq, alicənablıq, insanpərvərlik, həssaslıq, səmimiyyət kimi ali insani keyfiyyətlərə malik olan Süleyman müəllim məhz belə bir şərəfli alim ömrü yaşayıb, yersiz tərifdən, özü haqqında danışmaqdan hər zaman qaçır. Bütün şüurlu ömrünü elmin inkişafına sərf edən, Azərbaycan elmini dünyada tanıtmış özünün vətəndaşlıq borcu sayan həmyerlimiz elmimizin bugünü və sabahı naminə durmadan çalışmaqdadır.

Süleyman Allahverdiyev 1950-ci ildə Qərbi Azərbaycanın Krasnoselsk rayonunun Çaykənd kəndində anadan olub. 1973-cü ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin Fizika fakültəsini bitirib və böyük alim Cəlal Əliyev rəhbərlik etdiyi laboratoriyaya təyinat alıb. Bir müddət burada çalışdıqdan sonra Cəlal müəllimin təqdimatı ilə Moskvaya təcrübə keçməyə göndərilib. 1977-ci ildə SSRİ Elmlər Akademiyasının Fotosintez İnstitutunun (indiki Rusiya Elmlər Akademiyasının Biologiyanın Fundamental Problemləri İnstitutu) aspiranturasına daxil olub. 1984-cü ildə SSRİ EA-nın Biofizika İnstitutunda (Puşino ş.) "Biofizika" ixtisası üzrə "Ali bitkilərdə və yosunlarda 2-ci fotosistemin reaksiya mərkəzlərində feofitinin fotoreparasiyası" mövzusunda namizədlik dissertasiyasını müdafiə edib və müdafiədən sonra SSRİ EA-nın Fotosintez İnstitutunda çalışmağa başlayıb. 2002-ci ildə Rusiya EA-nın Bitkilərin Fiziologiyası İnstitutunda "Bitki fiziologiyası və biokimyası" ixtisası üzrə "2-ci fotosistemin funksional təşkili və inaktivləşməsi" mövzusunda doktorluq dissertasiyasını uğurla müdafiə edib. 2010-cu ildən Rusiya EA Bitki Fiziologiyası İnstitutunun laboratoriyası müdiri, 2015-ci ildən Biologiyanın Fundamental Problemləri İnstitutunun baş elmi işçisi vəzifələrində çalışır. 2016-cı ildən isə AMEA Botanika İnstitutunun nəzdində yaradılan AMEA Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun Bionanotexnologiya beynəlxalq laboratoriyasına rəhbərlik edir.

Onun tərəfindən 2-ci fotosistemin elektron-nəqliyyat zəncirinin əsasında duran ilkin mexanizmlər araşdırılmış, feofitin molekulunun 2-ci fotosistemin reaksiya mərkəzində aralıq akseptoru olduğu tapılmış və təsdiq edilmiş, DNT-mikroçiplərindən və fiziki-kimyəvi biologiya metodlarından istifadə etməklə bitkilərin fotosintetik aparatının

ətraf mühitin əlverişsiz şəraitinə uyğunlaşmasının molekulyar mexanizmləri öyrənilmişdir. Onun tədqiq etdiyi 2-ci fotosistemin elektron-nəqliyyat zəncirində fəaliyyətinin əsasını təşkil edən ilkin mexanizmlərin, fotosintez zamanı elektronların təklif olunan energetik və kinetik yerdəyişmə sxemi bütün dünyada fotosintez üzrə dərsliklərə daxil edilmişdir.

Elmdə son hədd, axırıncı kəşf anlayışı yoxdur. Dünən üçün yeni olan elmi kəşf bu gün artıq köhnəlir, zamanla öz yerini daha böyük elmi ixtiralar verir. Artıq atom enerjisindən istifadə olunması bəşəriyyət üçün sirr deyildir. İndi elm enerji resurslarından istifadənin yeni, daha səmərəli vasitələrini axtarmaqla məşğuldur. Bu istiqamətdə çalışan mütəxəssislərin sırasında həmyerlimizin adını qürur hissi ilə çəkə bilərik. Hal-hazırda alim tərəfindən nanobiotexnologiya sahəsində yeni istiqamət olan - alternativ enerji mənbəyi kimi molekulyar hidrogen alınması məqsədilə zülal sistemlərindən istifadə etməklə süni fotosintez sistemində dair tədqiqatlar uğurla davam etdirilir.

Ömür yalnız yaşamış illərin sayı ilə ölçülmür - görülən işlərin həcmi, arzu və istəyini yaşadır özündə. Böyük elmi axtarıların mayasında böyük səbir, təmkin durur. Qeyri-adi zəhmətkeşliyi, elmə olan dərin sevgisi Süleyman müəllimi fərqləndirən əsas xüsusiyyətlərdəndir. O, hər il onlarla məqalə çap etdirir, rəsmi yığıncaqlarda məruzələr edir, aspirantlara rəhbər olur, dissertasiyalara rəy yazır və elmi tədbirlərdə fəxri kürsülərdə oturur. Alimin elmi araşdırmalarının nəticələri "Chemical Reviewers", "Proceedings of National Academy of Science USA", "The EMBO Journal", "Journal of Photochemical and Photobiology", "Photosynthesis Research", "FEBS Letters" və s. nüfuzlu jurnallarda dərc edilir. Hirş indeksi 52 və 60 olan görkəmli alim 500-dən çox elmi əsər, 8 kitab və 6 ixtiranın müəllifidir, onun işlərinə 17330-dan artıq istinad olunub. Alimin elmi məsləhətçiliyi və rəhbərliyi ilə 2 elmlər doktoru və 8 elmlər namizədi hazırlanmışdır.

fəxri professoru olan Süleyman müəllim Azərbaycanlı olması ilə fəxr edir. Tanınmış alim 25-dən artıq ölkədə (Avstraliya, Fransa, Hollandiya, Almaniya, Sinqapur, İsveç, Çexiya, Macarıstan, Türkiyə, Hindistan və s.) dəvətli professor kimi çalışıb, dünyanın 40-dan çox ölkəsində mühazirələr oxuyub. S.Allahverdiyev bir sıra aparıcı beynəlxalq jurnalların ("Biochimica et Biophysica Acta (BBA-Bioenergetics)", "International Journal of Hydrogen Energy", "Journal of Photochemistry and Photobiology B: Biology", "Frontiers in Plant Physiology" və s.) redaksiya heyətinin, doktorluq dissertasiyalarının müdafiəsi üzrə iki ixtisaslaşmış şurasın, Amerika Kimyaçılar Cəmiyyətinin, Fotosintez Tədqiqatçıları Beynəlxalq Cəmiyyətinin, Rusiya Fotobioloqlar Cəmiyyətinin, Rusiya Bitki Fizioloqları Cəmiyyətinin, Rusiya Biokimyəçilər və Molekulyar Bioloqlar Cəmiyyətinin üzvüdür. Hal-hazırda xaricdə yaşayan həmyerlimiz Azərbaycanda da elmi fəaliyyətini davam etdirir. S.Allahverdiyev AMEA-nın Rəyasət Heyəti tərəfindən maliyyələşdirilən elmi-tədqiqat proqramları çərçivəsində "Fotosintez prosesinin biomimetik modelləri əsasında süni günəş enerjisi çeviricilərinin işlənilməsi" mövzusunda beynəlxalq (Azərbaycan - Rusiya) layihəyə uğurla rəhbərlik edir.

Tanınmış alim eyni zamanda pedaqoji fəaliyyətlə də məşğul olur. M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin Bitki fiziologiyası kafedrasının və eyni zamanda Moskva Fiziki-Texniki İnstitutunun Biologiya və tibbi fizika fakültəsinin professoru olan həmyerlimiz Azərbaycanda da pedaqoji fəaliyyətini uğurla davam etdirərək, AMEA Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun magistraturasında təhsil alan tələbələrə ixtisas fənlərini tədris edir. Azərbaycanda S.Allahverdiyevin rəhbərliyi ilə 2 magistr dissertasiyası uğurla müdafiə edilmişdir. Onun yetirməsi olan Elşən Musazadə hal-hazırda Çin Xalq Respublikasının Jilin Kənd Təsərrüfatı Universitetinin doktorantıdır. Alim eyni zamanda Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun Elmi Şurasının və institutun nəzdində yeni yaradılmış Dissertasiya Şurasının üzvüdür.

S.Allahverdiyev böyük uğurla keçən bir sıra beynəlxalq simpozium və konfransların - "Postgenom dövrədə fotosintez: biofizikadan molekulyar biologiyaya qədər" (Kanada, 2004), "Fotosistemlərin struktur və funksiyası" (2006, 2014, 2016, Puşino), "Davamlı inkişaf üçün fotosintez tədqiqatları" (2011, 2013, Bakı, Azərbaycan; 2015, Krit, Yunanıstan), "Davamlı inkişaf üçün fotosintez və hidrogen enerji tədqiqatları" (2017, Heydarabad, Hindistan) təşkilatçısı olub.

Bu günlərdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Prezidenti tərəfindən ona təqdim olunan AMEA-nın Fəxri Fərmanı alimin çoxillik məhsuldar elmi fəaliyyətində verilən yüksək qiymətdir.

Tanrının ona bəxş etdiyi ömür payını ləyaqətlə yaşayan Süleyman müəllimi 70 illik yubileyi münasibətilə təbrik edir, ona cansağlığı, xoşbəxtlik, elmi-pedaqoji fəaliyyətində daha böyük uğurlar arzulayırıq.